

Bogár László és Morus Tamás

II. Lengyel Ferenc - 2010.11.24 15:13

Bogár László: Magyarország és a globalizáció című művében, annak első részében, egyfajta filozófiai alapvetést dolgoz ki a globalizáció, a modernitás bírálatára. Szerinte a globalizáció és a modernitás alapvetően nem más, mint létrontás, amely a természet és a világmindenség létszerkezetének felsértésével, vagyis a természet kifosztásával, és elpusztításával akar luxuséletmódot teremteni az általa teremtett konzum civilizációnak.

Megkülönbözteti a régi kultúrákat a maiaktól, mivel szerinte a régi kultúrák még a lét ápolására, gondozására, vagy ennél magasabb szinten a lét művelésére törekedtek, amely szerinte a kultúra igazi lényege ellentétben a globalizáció fogyasztói civilizációjának kultúrájával. Szerinte ahhoz, hogy a létet, ami nála lényegében a természeti világ mélyszerkezetét jelenti, művelni

tudjuk, tehát hogy az ő fogalmai szerint igazi kultúrát hozzunk létre nagyon kemény szellemi erőfeszítések kellenek.

A globalizáció tudományos és technikai konglomerátuma éppen ezt az erőfeszítést nem teszi meg, mivel a könnyebb utat választja, hiszen nem műveli, hanem egyszerűen felsérti, és pusztítja a természetet, vagyis a lét mélyszerkezetét. A lét ápolásában, gondozásában és művelésében a görögöket tekinti mintaképnek, bár történelmük végén ők is eltértek ettől a szemlélettől.

A globalizáció ma már, megállapítása szerint, nem csak a tőke mindenek feletti uralmát, hanem egy új létmódot is jelent egyben, hiszen olyan messzire jutott a lét mélyszerkezetének felsértésében, hogy olyan anyagokat hoz létre, amelyeket a természet egyáltalán nem tud visszafogadni, mint például a műanyagot. Ez az anyag tehát minden eddigi technikai vívmánynál természetellenesebb, és idáig szerinte még egyetlen civilizáció sem jutott el, hogy ezt létrehozza.

Ez a megállapítás megerősíti az én gondolatomat amiről már írtam a „Miért a liberális kapitalizmus a történelem vége?” című cikkemben

http://www.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=97339 miszerint a modernitás nem más, mint a gnózis és a kereszténység szintézise, ahol a gnózis mintegy áthatja a természetfeletti keresztény transzcendenciát. Hiszen a modernitás talán éppen azért válhatott ilyen természetellenessé, mert a gnózis, vagyis a kelet a természetfeletti helyezett szakralitást hatotta át, ahogy Molnár Tamás is leírta, hogy a kereszténység az egyedüli vallás, amely a természetfeletti helyezte Istent.

Hiszen a keleti vallások, vagyis a gnózis az ókorban is hatással voltak a nyugati formákra, akkor mégsem jött létre ennyire természetellenes technikai civilizáció. A későbbiekben kifejti a globalizáció kifejlődésének történetét nyugaton, amit a reneszánsz, protestantizmus, felvilágosodás hármában gondol el. Itt hiányoltam, hogy nem írt a gnóziszról, ami lényegében az okok gyökerét jelenti.

Ír a szocializmusról, illetve a magyarországi rendszerváltás folyamatáról is. Itt kifejti, hogy a keleti kommunizmus ugyanúgy felsérti a lét mélyszerkezetét, mint nyugati globalizáció, tehát lényegében keleti globalizációnak tekinthető. A rendszerváltás folyamatát pedig párttársadalmak harcának tekinti, a régi egy párton, vagyis az MSZMP-n belül. Tehát Magyarországon lényegében már a rendszerváltás előtt is több párt létezett az egy párton belül. Az pedig már a hetvenes évek végén eldőlt, hogy Magyarország a keleti globalizációs térből a nyugati globalizációs térbe fog átvándorolni, a rendszerváltás folyamata csak ennek az átadásnak az előkészítése volt.

A párttársadalmak közé tartozik a klasszikus párttársadalom, vagyis a régi kommunisták. A polgári párttársadalom, ami a mai SZDSZ megfelelője, és ami a nyugati globalizáció leglelkesebb kiszolgálója, a népnemzeti párttársadalom, amit Pozsgay Imre vezetett, majd az MDF radikális szárnyában, aztán a MIÉP-ben folytatódott, és amit külső kényszer hatására ugyan, de egykor Aczél György segített bejutni a politizációs térbe a párton belül. Az úri párttársadalomról, ami Antal József vezetésével egykor hatalmában akarta tartani a népnemzeti

pártársadalmat. Továbbá a piaci szocialista pártársadalomról. Majd ír a Fideszről is, amely szerinte a polgári pártársadalomból, vagyis az SZDSZ-ből nőtt ki, de később elhagyta ezt az irányvonalat.

Nagyjából ezek között az erők alakították a rendszerváltást. Az én érdeklődésemet a könyvnek az része keltette fel leginkább, ahol Bogár László Morus Tamás utópiáját dicséri. Szerinte Morus utópiája színvonalban megelőzi az összes modern kori utópiát, Campanella, Owen, Marx stb. A földműves és kézműves közösségek teológiáját alkotta meg benne. Ezt többek között az is jelzi, hogy Morus utópiájának nem akadt követője ellentétben például Marx utópiájával. Bogár ennyit ír arról, hogy miért tetszik neki Morus utópiája, tehát lényegében ezt nem fejti ki részletesebben.

Ez azért érdekes számomra, mert Morus utópiáját legtöbbször ugyanolyan kommunisztikus utópiaként írják le, mint a többi, és egy ilyen kommunizmus és globalizációellenes konzervatívnak mondott értelmiségitől, mint Bogár több mint furcsa, hogy egy kommunista utópiát támogasson. Utánanézzve Morus életrajzának valóban érdekes, hogy a többi utópiagyártóval ellentétben, akik általában protestánsok voltak, katolikus volt. Olyannyira, hogy a katolikus egyház 1935-ben szenté avatta, ami azért érdekes, mert az egyház talán semmi mástól nem viszolyog annyira, mint az utópikus gondolkodástól, mert a gnosztikus eretnecség modern kori továbbélését látják benne. Tehát vajon miért tetszik Bogárnak Morus utópiája?

Nézzük meg közelebbről Morus utópiáját. Morus művét a korabeli angol társadalmi visszasságokra való válaszként írta. A leírt társadalom egy távoli szigeten található, ahol a városok teljesen egyformák, az emberek teljesen egyformán öltözködnek. Nem ismerik a magántulajdont, minden köztulajdonban van. A városok nagycsaládok által üzemeltetett kézműves műhelyekből, és a városok körül található földműves majorságokból áll. Minden házhoz tartozik egy kert, aminek megművelésében versenyeznek a polgárok, hogy milyen széppé tudják tenni kertjüket.

Minden polgárnak legalább két évet kötelező eltölteni a városok körüli földműves majorságok egyikében, ahol dolgoznia kell, mint földműves. Ha akar többet is eltölthet. Tehát a majorságok lakói mindig cserélődnek. A városokban lakásaikat is rendszeresen cserélik az emberek, hogy a köztulajdon a gyakorlatban is megvalósuljon. Mindenkinek kötelező kitanulnia a földművelést, tehát ez a szakmája mindenkinek megvan. Ezen kívül még mindenkinek kötelező tanulni egy szakmát, amely ruhaipari, kőműves, faműves vagy fémműves lehet.

Tehát kevés szakma közül választhatnak a polgárok, de azok közül egyszerre többet is választhatnak, és maguk döntenek el, hogy melyikben dolgozzanak, hacsak a városban nincs nagyobb szükség egy adott szakmára. Minden polgárnak kivétel nélkül dolgoznia kell, de csak hat órát egy nap. A könyv szerint a rövid munkaidő nem dönti romba a gazdaságot éppen azért, mert mindenki dolgozik, tehát nincs henyélő eltartott a gazdaságban. Szabadidejüket főként művelődéssel töltik, különféle előadásokra járnak, amelyeket ingyenesen tartanak a városok tudós polgárai.

Mindenki szabadon választhat az előadások közül, ha szakmájában akarja tovább fejleszteni magát, vagy ha a filozófiában akar elmélyedni. Azok, akik a legjobban haladnak előre az

önművelésben a város vékony papi és tudósrétegébe emelkedhetnek, akik egyedülként vannak felmentve a munkakötelezettség alól, hogy csak a tudománynak szenteljék összes idejüket, de ha nem váltják be a hozzájuk fűzött reményeket visszasüllyednek a kézművesek közé. Az önművelést főként azért szorgalmazzák a sziget vezetői, hogy a műveltség által a polgárok lelkét megnemesítsék.

A megtermelt javakat a városok középpontjában található piacokra viszik, ahol mindenki annyit vehet magához belőlük amennyit csak akar, és ingyen. Viszont éppen a rendelkezésre álló javak korlátlan volta korlátozza meg az embereket abban, hogy szükségleteiknél többet vegyenek magukhoz, hiszen ami korlátlanul áll rendelkezésre, az nem kelt az emberben kapzsiságot a könyv szerint. A városok lakói közösen étkeznek egy erre fenntartott csarnokban. A családokat mindig azok legöregebb tagjai irányítják.

A polgárokat, ha utazni akarnak a szigeten, tehát ha más városokat is meg akarnak látogatni, a sziget vezetői támogatják benne, és a többi városban is ugyanúgy gyakorolhatják szakmájukat, mint otthon. A városban van papi rend, és van vallás, teljes lelkiismereti és vallásszabadsággal egybekötve, de a vallásszabadság ellenére általában mindenki önként aláveti magát Krisztus követésének. A háborút, az öldöklést mélyen megvetik és elutasítják, ennek ellenére a fegyverforgatást mindenki gyakorolja, arra az esetre, ha idegenek támadnák meg őket, viszont a háborút inkább zsoldosokra bízzák, nem azért, mert gyávák, hanem mert ennyire megvetik az öldöklést.

Filozófiájukban megkülönböztetik a természethez közelálló, és a természetellenes élvezeteket. A természetes élvezetek főként az emberi lelket érintik meg, mint például a zene, a művelődés. Ezek az igazi élvezetek. A természetellenes élvezetek valójában hamis élvezetek, és rombolják az ember személyiségét. Ilyen például a vadászat, vagyis az állatok értelmetlen leölése.

Ami talán elsőre szembe tűnhet az olvasónak, hogy a többi utópisztikus szocialista utópiával ellentétben, legalábbis a gazdasági elvek terén nincs annyira jelen ebben az utópiában a tömegtársadalom. Annak ellenére, hogy köztulajdon van, nincs szó benne gyárakról, ipari létesítményekről, falanszter kommunákról, proletariátusról, hanem nagycsaládok által irányított kézműves műhelyek, és földműves majorságok szerepelnek benne.

De, hogy mélyebben megértsük, hogy mi tetszhetett ebben a könyvben Bogár László úrnak, érdemes szemügyre venni, hogy milyen jól képez szintézist az utópia a középkor helyhez kötődése és állandósága, és az újkor állandó változásra törekvése között. A középkorral ellentétben, amikor mindenkinek abban a foglalkozásban kellett maradnia, amibe született, és az újkorral ellentétben, amikor a legfurcsább nevű képzések tömkelegét ajánlják az egyetemek és a főiskolák, az utópiában kevés szakma van, de azok közül szabadon választhat a polgár. Továbbá minden polgárnak kötelező két évet földműveléssel töltenie.

A középkorral ellentétben, amikor az emberek a falujukat sem hagyták el, és az újkorral ellentétben, amikor a gazdagok Hawai-ra járnak nyaralni, az utópia a sziget városai között támogatja az utazást, a művelődés és a szakmai fejlődés érdekében. Ezeket tulajdonképpen jó dologként is elkönnyvelhetjük, hiszen az sem jó, ha az ember nem tudja, hogy mit kezdjen az eléje tóduló lehetőségekkel, de az sem jó, ha semmi változásra nincs lehetőség az ember

életében. A változásra néha szükség van, de csak mértékkel, és mindig értelme kell, hogy legyen a változásnak, nem lehet öncélú.

Ami viszont talán a legfőképpen tetszhetett Bogár úrnak a könyvben az a rövid munkaidő, és az önművelés intézményei. Mint ahogy a cikk elején leírtam Bogár szerint a természeti világ létszerkezetének műveléséhez, vagyis az igazi emberi kultúra megvalósításához nagyon kemény szellemi erőfeszítés kell. Nagyobb, mint amit a globalizáció tudományos, és technikai konglomerátuma véghez visz, amely tudományos és technikai vívmányaival nem műveli, hanem durván felsérti a lét szerkezetét.

Ennek a szellemi erőfeszítésnek lehet teológiai alapvetése, vagy társadalmi alapképlete ez az utópia a rövid munkaidőről, és az így lehetővé tett folyamatos önművelésről. Bogár gondolata, hogy a tudománynak, a technikának és a kultúrának a lét mélyszerkezetével összhangban kell fejlődnie fontos gondolat. A hagyományos oktatásban a fiatalok főként szakmát tanulnak, és csak a tudomány egy bizonyos területén szereznek ismereteket. Ahhoz viszont, hogy a lét mélyszerkezetét, megértsük és művelni tudjuk, széleskörű filozófiai, teológiai, és tudományos műveltségre van szükség, továbbá az utópiában hangsúlyozott nemességére a léleknek, amelynek megszerzésére valóban csak a folyamatos önművelés a legjobb módszer.

Úgy hogy közben nem szakadunk el a kultúrától, vagyis kézműves vagy földműves mesterséget is űzünk. Morusnak ez a gondolata tehát szintézist képez a középkori keresztény teológia, és az újkori protestáns teológia között, amely közül az egyik csak a túlvilági életre, és így az evilági fejlődés teljes elvetésére helyezi a hangsúlyt, a másik pedig a predestináció tanával a féktelen nyereségvágyra, és a mindenáron való fejlődésre ösztönöz, és a lét mélyszerkezetével összhangban lejátszódó technikai fejlődés, vagyis Bogár gondolatmenetében az igazi kultúra megteremtésének teológiáját alapozza meg. E szerint a szemlélet szerint tehát a világ művelése Istennek tetsző dolog, és Istent ezáltal is tisztelni kell. Talán ez tetszhetett Bogárnak a könyvben, bár ezt inkább tőle kellene megkérdezni, hiszen ma is élő szerzőről van szó.

Megjegyzem, az vitatható, hogy mennyire tekinthető pozitívnak, hogy a középkor radikális túlvilágra irányulásával szemben Morus utópiája is azt a reneszánsz eszményt vallja, hogy Istent a földi világ által kell tisztelni. Továbbá Morus utópiájáról sokan azt mondják, hogy sivár, unalmas és egyhangú világot fest le. Azt én sem értem, hogy arra mi szükség van, hogy az emberek teljesen egyformán öltözködjének, és hogy egyformák legyenek a városok. A változatosság még nem feltétlenül jelent felesleges fényűzést. Az emberi léleknek szüksége van a változatosságra, hogy így is közelebb kerülhessen Istenhez. A feltétlen háború ellenességgel sem értek egyet, az embernek szüksége van a háborúra nem az öldöklés, hanem az élet kockáztatása, a heroizmus, a hősiesség megélése érdekében. Továbbá az önművelés fontossága jó dolognak nevezhető, de az, hogy az élet minden perce le legyen szabályozva, nem támogatható.

Az igazi megoldás talán az lehetne, hogy az ember a lét művelése által irányuljon ugyanolyan mértékben a túlvilág felé akár a középkori ember. Erre való az új középkor amiről már írtam a "Sopron és az új középkor" című könyvemben

http://ujkozeppkor.virtus.hu/?id=detailed_article&aid=92009

Felhasznált Irodalom:

Bogár László: Magyarország és a globalizáció, Osiris Kiadó, Budapest, 2003

Morus Tamás: Utópia, Európa Könyvkiadó, 1989

Molnár tamás: Pogány kísértés, Kairosz Kiadó, 2000

Tóth J. Zoltán Utópia vagy eszményi társadalom? (Megjegyzések Morus Tamás művéhez)

<http://jesz.ajk.elte.hu/toth13.html>

II. Lengyel Ferenc rovata (lengyelferenc.virtus.hu)